

Wyrok z dnia 18 lipca 2006 r.

I BU 1/06

Okres pobytu w wojskowym liceum muzycznym w charakterze elewa przed ukończeniem 17 roku życia nie stanowi okresu składkowego w rozumieniu art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Herbert Szurgacz (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 18 lipca 2006 r. sprawy z odwołania Jarosława Z. przeciwko Wojskowemu Biuru Emerytalnemu w O. o wysokość emerytury, na skutek skargi wnioskodawcy o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 lutego 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 24 lutego 2005 r., oddalił apelację Jarosława Z. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 21 kwietnia 2004 r., którym Sąd ten oddalił jego odwołanie od decyzji Wojskowego Biura Emerytalnego w O. z dnia 12 grudnia 2003 r., ustalającej wysokość emerytury z uwzględnieniem do stażu emerytalnego 15 lat 5 miesięcy i 25 dni służby wojskowej.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena. Jarosław Z., urodzony 6 lipca 1970 r., pobierał naukę w Wojskowym Liceum Muzycznym w okresie od 27 sierpnia 1985 r. do 24 sierpnia 1990 r. W aktach personalnych wnioskodawcy dotyczących służby brak jest rozkazu w przedmiocie zaliczenia do wysługi w stopniu nauki w Wojskowym Liceum Muzycznym. W zesta-

wieniu należności pieniężnych żołnierza zwolnionego z zawodowej służby wojskowej do wysługi uwzględniono okres od 26 sierpnia 1990 r. do 31 sierpnia 2002 r. Decyzją z 4 listopada 2002 r. Wojskowe Biuro Emerytalne przyznało Jarosławowi Z. prawo do emerytury wojskowej uwzględniając do wysługi emerytalnej okres od 6 lipca 1987 r. do 31 sierpnia 2002 r. W dniu 12 grudnia 2003 r. organ rentowy wydał decyzję, którą zaliczył do wysługi emerytalnej ten sam okres.

Jarosław Z. zaskarżył powyższą decyzję, domagając się doliczenia do stażu emerytalnego okresu nauki w szkole wojskowej przed ukończeniem 17 roku życia, to jest w czasie od 27 sierpnia 1985 r. do 5 lipca 1987 r., jako okresu składkowego lub nieskładkowego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm. - powoływanej dalej jako „ustawa o emeryturach i rentach z FUS”). Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2004 r. oddalił odwołanie. Sąd uznał, że ustawa o emeryturach i rentach z FUS nie określa okresu nauki w redniej szkole wojskowej ani jako okresu składkowego (art. 6), ani jako okresu nieskładkowego (art. 7). Wskazał, że okres nauki w szkole muzycznej nie jest tożsamy z okresem praktycznej nauki zawodu. Praktyczna nauka zawodu jest bowiem traktowana jako okres zatrudnienia. Odwołujący się sam przyznał, że zarówno on sam jaki i jego matka nie zawierali żadnej umowy o praktyczną naukę zawodu. W ocenie Sądu, w sprawie nie znajdują zastosowania zarządzenia Ministra Obrony Narodowej oraz Ministra Kultury i Sztuki z dnia 10 sierpnia 1972 r. i z dnia 11 maja 1976 r., albowiem zostały one uchylone jeszcze przed rozpoczęciem przez wnioskodawcę nauki w wojskowej szkole muzycznej. Odnosząc się do § 7 ust. 1 zarządzenia nr 10 MON z dnia 23 marca 1993 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o uposażeniu żołnierzy, Sąd wyraził pogląd, że przepis ten dotyczy ustalania wysługi lat dla innych celów niż cele emerytalno-rentowe.

W apelacji od wyroku Sądu Okręgowego Jarosław Z. podtrzymywał swoje dotychczasowe stanowisko.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku podzielił pogląd i argumentację Sądu pierwszej instancji. Uznał, że organ rentowy prawidłowo zaliczył wnioskodawcy do wysługi emerytalnej okres nauki w Liceum jako elewa tej szkoły od dnia ukończenia 17 roku życia, albowiem dopiero od tego momentu uczniowie byli powoływani do czynnej służby wojskowej jako kandydaci na żołnierzy

zawodowych. Sąd wywodził, że podstawę zaliczenia wnioskodawcy do wysługi emerytalnej okresu nauki w Liceum od ukończenia 17 roku życia, to jest od 6 lipca 1987 r., stanowi § 12 ust. 2 zarządzenia Ministrów Obrony Narodowej oraz Kultury i Sztuki z dnia 17 lipca 1984 r. w sprawie przekształcenia Wojskowej Szkoły Muzycznej II Stopnia w Gdańsku w Wojskowe Liceum Muzyczne (Dziennik Rozkazów MON z 1984 r., poz.54), zgodnie z którym, elewi po ukończeniu 17 lat życia są powoływani do czynnej służby wojskowej w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych i w tym charakterze odbywają dalszą służbę. Wobec tego okres nauki w tej szkole po ukończeniu 17 roku życia jest okresem służby w rozumieniu art.12 ustawy z dnia 10 grudnia 1993r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz.66 ze zm.).

Powoływane przez Jarosława Z. zarządzenie z dnia 10 sierpnia 1972 r. w sprawie utworzenia Wojskowej Szkoły Muzycznej w Elblągu (Dziennik Rozkazów MON Nr 9, poz.57 oraz z 1976 r. Nr 10, poz.50), utraciło moc obowiązującą przed podjęciem nauki przez odwołującego się w Wojskowym Liceum Muzycznym. W sprawie nie ma również zastosowania art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin stanowiący, że żołnierzom, którzy spełniają warunki określone w art. 12 zalicza się do wysługi emerytalnej uwzględnianej przy obliczaniu emerytury na podstawie art. 15, posiadane przed powołaniem do zawodowej służby wojskowej okresy składkowe i nieskładkowe w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Okres nauki w szkole wojskowej nie jest bowiem zaliczony do okresów składkowych (ani nieskładkowych). Nie można zastosować do sytuacji prawnej skarżącego zasad zaliczania do okresów zatrudnienia okresu odbywania praktycznej nauki zawodu czy też zatrudniania pracowników młodocianych, albowiem w tym celu były zawierane specjalne umowy pomiędzy zakładami pracy a szkołami oraz indywidualne umowy pracowników młodocianych z zakładami pracy w celu przyuczenia do zawodu, zawierające wzajemne prawa i obowiązki. Zasady te dotyczyły uczniów szkół zawodowych, a praktyczna nauka zawodu odbywała się zarówno w warsztatach szkolnych jak i zakładach pracy. Ponieważ charakter nauki wnioskodawcy różnił się od tych zasad, to nie należy stosować jakiegokolwiek analogii do rozwiązań dotyczących osób o odmiennym statusie prawnym w okresie nauki połączonej z praktyką. Sąd wywodził, że skoro sporny okres dotyczy lat 1985 -1987, a zatem okresu po dniu wejścia w życie Kodeksu pracy, to skarżący nie może skutecznie powoływać się na art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o

emeryturach i rentach z FUS. Nie wykazał bowiem, aby zawarł umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego lub by był zatrudniony jako młodociany nieposiadający kwalifikacji zawodowych w rzemieślniczych zakładach pracy w celu nauki zawodu. Według Sądu, praktyka stosowana przez Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA oraz przez Wojskowe Biuro Emerytalne w W. do 1 lipca 2000 r. nie może przesądzać o zasadności roszczeń wnioskodawcy.

Jarosław Z. zaskarżył ten wyrok skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Wskazując jako jej podstawy naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS - poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że powołany przepis dotyczy wyłącznie okresu sprzed dnia 1 stycznia 1975 r., „podczas gdy unormowanie to obejmuje okresy zatrudnienia młodocianych do dnia 14 listopada 1991 r. włącznie, odpowiadającego jednakże warunkom określonym w przepisach obowiązujących przed dniem 1.01.1975 r.”, art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 194 k.p. i art. 195 k.p. - poprzez niezastosowanie powołanych przepisów, „jakkolwiek oparta na porozumieniu umownym nauka Jarosława Z. w WLM (będąca jednocześnie pracą związaną z praktyczną nauką zawodu muzyka) stanowi sytuację analogiczną do - stanowiącego okres składkowy - zatrudnienia, o którym mowa w tymże przepisie” oraz art. 16 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin - poprzez niezaliczenie Jarosławowi Z. okresu nauki w Wojskowym Liceum Muzycznym w G. przed ukończeniem 17 lat do wysługi emerytalnej, a także naruszenie przepisów postępowania, a to art. 382 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 391 k.p.c. - poprzez wydanie orzeczenia z pominięciem i nierozważeniem materiału zebranego w postępowaniu apelacyjnym, z którego wynika, że okres nauki Jarosława Z. w Wojskowym Liceum Muzycznym był jednocześnie okresem zatrudnienia (wykonywania pracy związanej z praktyczną nauką zawodu), jego pełnomocnik wnosił o „stwierdzenie, iż prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego [...] jest niezgodny z prawem”.

W uzasadnieniu skargi podnosił, że z wykładni gramatycznej art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS należy wnosić, iż powołany przepis obejmuje okresy zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego do 14 listopada 1991 r. włącznie, odpowiadające warunkom określonym w przepisach obowiązujących przed 1 stycznia 1975 r. Stanowi on „uzupełnienie” art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. a tej ustawy oraz ma zastosowanie do „porozumień umownych” o „charakterze umów o naukę zawodu” zawieranych z młodocianymi w okresie od 1 stycznia 1975 r. do 14 listopada 1991 r. w trybie innym niż przewidziany w art. 194 k.p. Jego zdaniem, przepisy z zakresu ubezpieczeń społecznych powinny być

interpretowane korzystnie dla ubezpieczonych, tak jak uczyniły to Zakład Emerytalno - Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. oraz Wojskowe Biura Emerytalne.

Podnosił, że w obowiązujących przed 1 stycznia 1975 r. aktach prawnych dotyczących zatrudnienia młodocianych, a mianowicie dekrete z dnia 2 sierpnia 1951 r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy (Dz.U. Nr 41, poz. 311) oraz ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczeniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 78, poz. 453), jest mowa o zawieraniu z młodocianymi „umów o naukę zawodu”, a nie „umów o pracę.” Oznacza to, że art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS dotyczy zawierania z młodocianymi „umowy o naukę zawodu”, a zatem również umowy zawartej z Jarosławem Z. Zgodnie bowiem z § 12 Zarządzenia Ministrów Obrony Narodowej oraz Kultury i Sztuki z dnia 17 lipca 1984 r. w sprawie przekształcenia Wojskowej Szkoły Muzycznej II stopnia w Gdańsku w Wojskowe Liceum Muzyczne w związku z § 3 ust. 1 Zarządzenia MON Nr 71 z dnia 29 listopada 1971 r. w sprawie przyjmowania małoletnich na naukę do orkiestr wojskowych i zasad odbywania tej nauki, przyjęcie wnioskodawcy do WLM nastąpiło na warunkach porozumienia umownego pomiędzy małoletnim Jarosławem Z. a WLM w zakresie przyjęcia go do tej szkoły wojskowej na naukę zawodu, potwierdzonego pisemnym zobowiązaniem wnioskodawcy wraz z pisemnym oświadczeniem matki Ireny Z. o wyrażeniu zgody na podjęcie przez jej syna Jarosława nauki w WLM w Gdańsku i na „pozostanie w zawodzie służby wojskowej”. Nauka w WLM obejmowała kształcenie ogólne oraz muzyczne - zawodowe, a elewi wykonywali pracę muzyka. Nauka elewów WLM (podobnie jak elewów orkiestr wojskowych) miała zatem charakter równoczesnego zatrudnienia, o którym mowa art. 6 w punkcie 3 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Pełnomocnik skarżącego podnosił również, że Sąd nie rozważył sprawy w kontekście art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy o emeryturach i rentach z FUS stanowiącego, że za okresy składkowe uważa się również przypadające przed 15 listopada 1991 r. okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia na obszarze Państwa Polskiego w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, jeżeli w tych okresach pracownik pobierał wynagrodzenie. Jego zdaniem, skarżący pobierał wprawdzie naukę, ale jednocześnie świadczył pracę w orkiestrze wojskowej. Był gotowy do świadczenia tej pracy od 27 sierpnia 1985 r., a z tytułu nauki otrzymywał uposażenie pieniężne żołnierza służby zasadniczej. Charakter nauki Jarosława Z. w Wojskowym Liceum Muzycznym w G. nie różnił się od zasad odbywania przez młodocianych praktycznej nauki zawodu (nauki połączonej z praktyką zawodową), obowiązujących tak przed, jak też po 1 stycznia 1975 r. Ponieważ wnioskodawca zawarł z WLM jako szkołą zawodową, będącą

jednocześnie dla elewa zakładem pracy, umowę o charakterze umowy o praktyczną naukę zawodu muzyka, to *per analogiam* mają zastosowanie art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 194 k.p. i art. 195 k.p.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje :

Skarga nie ma usprawiedliwionych podstaw. Sąd Apelacyjny prawidłowo zinterpretował i zastosował przepisy art. 6 ust. 2 pkt 3 oraz ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy o e. i r. z FUS. Wywód skarżącego, że okres pobytu wnioskodawcy w Wojskowym Liceum Muzycznym w okresie 27 sierpnia 1985 do 5 lipca 1987 r., tj. okres przed ukończeniem przez niego 17 r. życia, należy ocenić z punktu widzenia przepisów obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r., tj. sprzed wejścia w życie Kodeksu pracy, nie jest trafny. Skarżący odwołuje się do brzmienia przepisu art. 6 ust. 2 ustawy o e. i r. z FUS. Według tego przepisu za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. następujące okresy, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, między innymi (pkt 3) zatrudnienie młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r. Regulacja ta uzasadnia - zdaniem skarżącego - ocenę sytuacji prawnej młodocianego na zasadach przepisów obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r. również do stanów faktycznych w okresie po dniu 1 stycznia 1975 r. do 15 listopada 1991 r. Skarżący nie uwzględnił, że przepisy dotyczące pracy (nauki) młodocianych z okresu sprzed 1 stycznia 1975 r. utraciły w części moc już z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu , przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.), a w pozostałym zakresie zostały pozbawione mocy prawnej przez ustawę z dnia 26 czerwca 1974 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks pracy (Dz.U. Nr 24, poz. 142). Utrata mocy obowiązującej przez określone przepisy (akty prawne) oznacza, że przepisy te definitywnie przestają być częścią obowiązującego porządku prawnego. Nie oznacza to odmówienia im jakiegokolwiek znaczenia prawnego, ale jedynie w odniesieniu do sytuacji zaistniałych w czasie ich obowiązywania. Przepisy, które utraciły moc prawną nie mogą kształtować stosunków społecznych z okresu po utracie przez nie mocy prawnej, czyli - w rozpoznawanej sprawie, -w okresie 1985 - 1987. W związku z powyższym nie ma uzasadnienia analizowanie sytuacji prawnej ucznia Wojskowego Liceum Muzycznego z końca

lat osiemdziesiątych z punktu widzenia przepisów obowiązujących w okresie sprzed wejścia w życie Kodeksu pracy względnie ustawy o nauce zawodu z 1958 r.

Nie jest również trafny zarzut niezgodności wyroku z przepisem art. 6 ust. 2 pkt 1 a ustawy o e. i r. z FUS. Zgodnie z tym przepisem, za okresy składkowe, o których mowa w ust. 2, uważa się również okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia na obszarze Państwa Polskiego - w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, jeżeli w tych okresach pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłek z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy albo rentę chorobową. Użyte w wymienionym przepisie pojęcie „zatrudnienia” oznacza pozostawanie w stosunku pracy. Na gruncie przepisów Kodeksu pracy o zatrudnianiu młodocianych, młodociani w okresie nauki zawodu pozostawali z zakładem pracy (pracodawcą) w stosunku pracy. Nie pozostawali natomiast w stosunku pracy, lecz w administracyjnoprawnym stosunku nauki ze szkołą, młodociani uzyskujący kwalifikacje zawodowe w okresie nauki w zasadniczej szkole zawodowej, w technikum, czy w liceum zawodowym.

W odniesieniu do przygotowania do zawodu żołnierza zawodowego istniała regulacja szczególna w ustawie z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. Nr 16, poz.134 ze zm.) oraz w przepisach wykonawczych. W myśl art. 73 ustawy na naukę do szkół wojskowych kształcących kandydatów na żołnierzy zawodowych oraz do orkiestr wojskowych mogli być przyjęci - za zgodą przedstawiciela ustawowego - również małoletni, którzy nie ukończyli 17 lat życia, posiadający odpowiednią zdolność fizyczną i psychiczną do odbywania nauki w szkołach i orkiestrach wojskowych, jeżeli złożyli zobowiązanie do pełnienia zawodowej służby wojskowej po ukończeniu nauki (ust. 1). Małoletni przyjęci na naukę zgodnie z ust. 1 nie byli żołnierzami w czynnej służbie wojskowej do czasu ukończenia 17 lat życia. Po ukończeniu 17 lat życia powoływało się ich do służby kandydackiej, jeżeli zostali uznani za zdolnych do zawodowej służby wojskowej (ust. 2). Z kolei art. 64 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. stanowił, że kandydaci na żołnierzy zawodowych (tj. również małoletni przyjęci na naukę po ukończeniu 17 lat życia) pełnili czynną służbę wojskową jako służbę kandydacką. Również akty wykonawcze do art. 73 ustawy w postaci zarządzenia Ministra Obrony Narodowej oraz Ministra Kultury i Sztuki z dnia 17 lipca 1984 r. oraz zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z 29 listopada 1971 r. (powołane już wcześniej) potwierdzają wniosek o różnej sytuacji prawnej przyjętych w celu nauki do Wojskowego Liceum Muzycznego w wieku 15 -17 lat życia oraz po ukończeniu 17 lat życia. Ci pierwsi pozostają ze szkołą w stosunku nauki, drudzy natomiast, po spełnieniu warunku dotyczącego stanu zdrowia, uzyskują status kandydata na żołnierza zawodowego i ich okres nauki, jako okres

służby kandydackiej, ma charakter okresu czynnej służby wojskowej. Na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o e. i r. z FUS okresy czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim stanowią okresy składkowe.

Z przytoczonych motywów, skoro brak jest podstawy do stwierdzenia, że zaskarżone orzeczenie jest niezgodne z prawem, skargę należało oddalić (art. 424¹¹ k.p.c.).

=====